

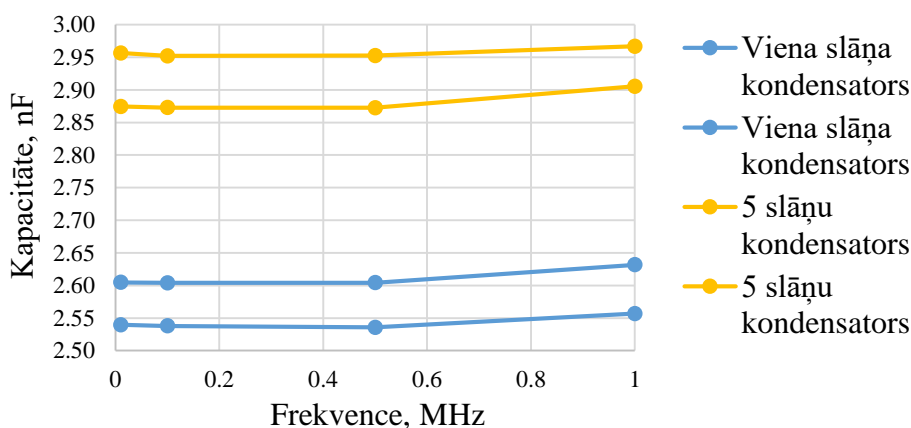

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

Informatīvais ziņojums par ERAF projektā No. 1.1.1.1/16/A/203, “Daudzslāņu silīcija nanokondensators ar uzlabotiem dielektriskiem slāņiem” paveikto laika posmā 01.11.2017.-31.01.2018.

Pārskata periodā tika veikti sekojošie pētījumi:

1. Uz silīcija plāksnēm izgatavotas nanokondensatoru N un N...N slāņu pavadošās struktūras morfoloģijas pētījumiem. Izgatavoti nanokondensatoru paraugi, N, N...N un ON...ON slāņu pavadošās struktūras to elektrisko īpašību, morfoloģijas un ķīmisko saišu noteikšanai.
2. Analizēta virsmas morfoloģija N un N..N slāņiem, izmantojot atomspēku mikroskopiju (AFM) un skenējošo elektronu mikroskopiju (SEM).
3. Izstrādāta un aprobēta metode nanokondensatoru elektrisko parametru noteikšanai. Metode ļauj noteikt nanokondensatoru elektriskos parametrus atkarībā no N slāņu skaita. Izmērot nanokondensatoru elektriskos parametrus, konstatēts, ka pie vienāda dielektriķa biezuma nanokondensatora ar N...N slāņiem kapacitāte ir lielāka nekā nanokondensatora ar vienu N slāni kapacitāte (1. attēls). Tajā pašā laikā daudzslāņu un vienslāņa nanokondensatoru dielektrisko zudumu tangensi neatšķiras.

1.attēls. Nanokondensatoru ar vienu Si₃N₄ slāni un pieciem Si₃N₄ slāņiem kapacitāte, kopējais Si₃N₄ biezums visos gadījumos ir 65 nm.

4. Izgatavota ierīce un izstrādāta metode apslēpto elektrisko aktīvo centrus noteikšanai N un N...N slāņos. Metode realizējas, aktivējot apslēptos elektriskos centrus ar vājo elektronu starojumu un detektējot fotoelektronu un eksoelektronu emisiju no aktivētajiem elektriskiem centriem.
5. Analizētas ķīmiskās saites uz N un N...N slāņu virsmas atkarībā no slāņu skaita un biezuma, izmantojot Furjē transformācijas infrasarkano spektrometriju pavājinātās pilnīgās atstarošanas režīmā (FT-IR ATR). Analizēto paraugo shematiskais attēlojums ir parādīts 1.tabulā un 2. attēlā.

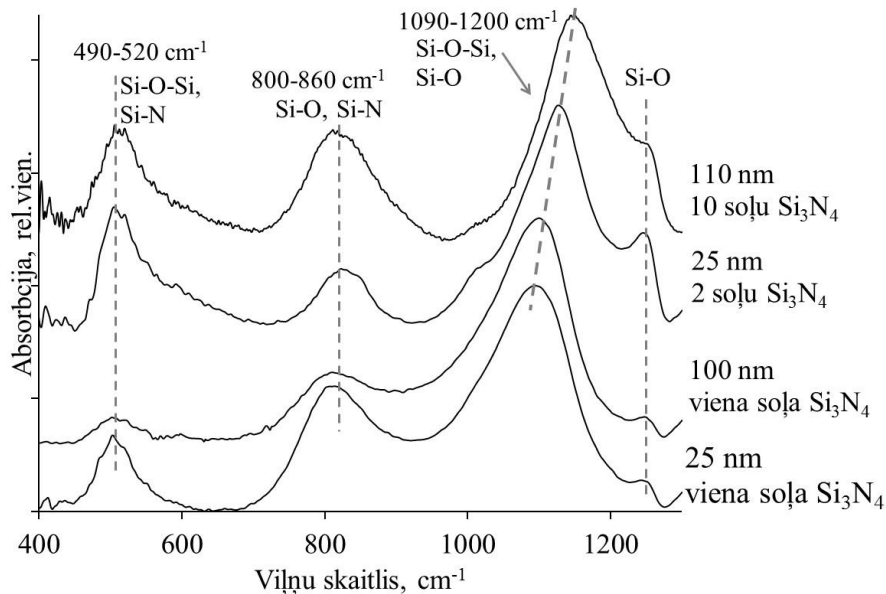
Viena slāņa vai daudzslāņu Si ₃ N ₄
Poly-Si, dopēts ar fosforu
SiO ₂
Si plāksne

2. attēls. Analizēto paraugu shematiskais attēlojums (slāņu biezumi nav mērogā).

Tabula 1. Analizēto paraugu slāņu struktūras apraksts

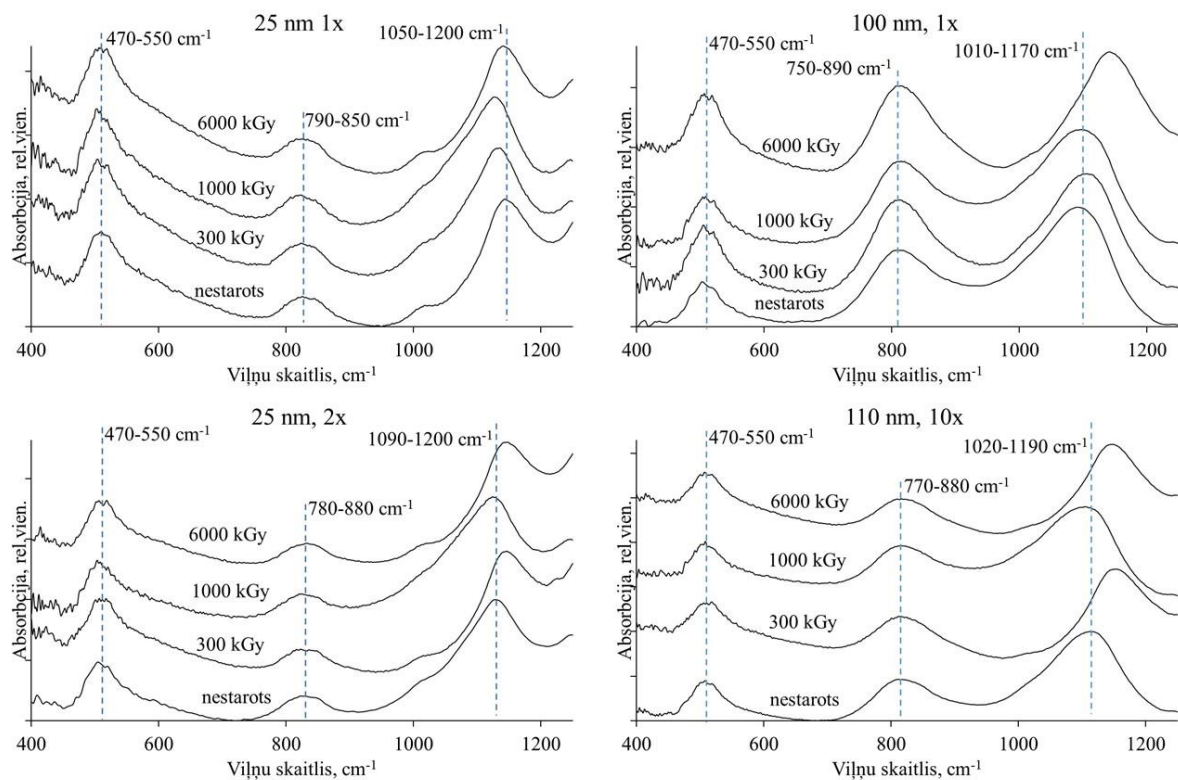
Slāņu apraksts				
Si pamatne	SiO ₂ (720 nm)	Poly-Si, dopēts ar fosforu (420 nm)	Si ₃ N ₄	
			Slāņu skaits	Slāņa biezums, nm
			Viens slānis	25
			Viens slānis	100
			divi soļi	(10x2) = 25
			10 soļi	(10x10) = 110

Normalizētajos FT-IR spektros (3. attēls) galvenokārt novēro signālus reģionā no 400-1450 cm⁻¹, kas norāda uz Si-O-Si, O-Si-O, Si-O, Si-N saišu klātbūtni. 490-520 cm⁻¹ esošie signāli liecina par Si-O-Si saitēm, Si-O šķērveida svārstībām [1]. Diapazonā no 820-850 cm⁻¹ signālu rada Si-O liekšanās [2] un Si-N stiepšanās [3] svārstības. Savukārt spektra diapazonā no 900-1250 cm⁻¹ ir Si-O-Si, Si-O simetriskās un asimetriskās svārstības, kā arī Si-N un Si-O-N [4] saišu signāli.

3. attēls. Viena slāņa un daudzslāņu Si₃N₄ dielektriķa normalizētie FT-IR spektri. Uzskatāmībai spektri ir pacelti viens attiecībā pret otru.

6. Veikta N un N...N nanoslāņu (paraugi 1.tabulā) apstarošana ar paātrinātiem elektroniem (5 MeV) ar dozām 100 kGy – 6 MGy.
  - 6.1. Izmantojot SEM metodi, analizēta virsmas morfoloģija un graudu izmēri N un N...N nanoslāņiem atkarībā no paraugu apstarošanas.
  - 6.2. Veikta apstarotu N un N...N nanoslāņu pirms- un pēcapstarošanas izpēte ar FT-IR ATR.

4. attēls. Nestarotu un starotu ar pātrinātiem elektroniem līdz 6000 kGy, vienā un vairākos sintēzes soļos sintezētu Si_3N_4 dielektriķa normalizētie FT-IR spektri. Uzskatāmībai, spektri ir pacelti viens attiecībā pret otru.

Starotu un nestarotu slāņu FT-IR spektros (4.attēls) novēroto Si-O simetrisko un asimetrisko svārstību signālu intensitātes savstarpēji atšķiras gan nestarotā, gan starotos paraugos. Si-O liekšanās un stiepšanās svārstību signāli ir līdzīgi nestarotos un starotos paraugos. Kopumā savstarpēji līdzīgā spektru forma liecina par ķīmisko saišu stabilitāti līdz absorbētajām dozām 6000 kGy.

Par projekta īstenošanu un rezultātiem tika stāstīts studiju kursā studentiem:

RTU bakalaura profesionālās studiju programmas "Medicīnas inženierija un fizika" studiju kurss "MEE406 Spektroskopijas metodes medicīnā", 3. un 4. kursa studenti. Lekcijas tēma – "Exoelectron spectroscopy for insulators: Applications for nanoelectronics", lekcijas laikā tika stāstīts par virsmas elektrisko stāvokļu izpēti Si_3N_4 dielektriķī, izmantojot fotoelektronu emisijas spektroskopiju, un elektrisko stāvokļu izpēti uz robežām starp Si_3N_4 nanoslāņiem, izmantojot eksoelektronu emisijas spektroskopiju.

Publicēts 23.02.2018.